

zavaró és ismétlésekhez vezet. A szerző teljességre törekszik, ami különösen a recepciótörténetnél vezet imponáló eredményre, ám időnként hiányzik saját értékelése, ami megnehezíti az olvasó dolgát, tájékozódását, eligazodását a túlságosan sokféle álláspont közt.

Adódnak még további felteendő kérdések Szekfű életművéről, ám kétségtelenül ennyire átfogó képet még nem kaptunk róla. Látszólag csupán egy személyiség pályája és annak visszhangja áll a középpontban, ám mivel Szekfű figyelme kiterjedt kora összes fontos közéleti kérdésére, munkásságát és annak utóéletét áttekintve felrajzolódik a teljes 20. századi politikai-szellemi élet. Ezért nem csupán azoknak ajánljuk a munkát, akik szeretnék megismerni Szekfűt, hanem az eszmetörténet iránt érdeklődőknek is fontos és hasznos olvasmány lehet.

László Andor

Robert F. Barkowski

LECHOWE POLE 955

Bellona, Warszawa 2016. 189 oldal

Magyarország középkori történelme iránt nincs különösebb érdeklődés a lengyel történészek körében. Sokan tisztában vannak ugyan a „lengyel, magyar két jó barát” kezdetű szólásban is megnyilvánuló kölcsönös rokonszenv tényével és a két nép közötti más kapcsolatokkal, mégis csak kevesen kutatják ezt a témát. Szerencsére azonban születnek fontos kiadványok. Ilyen a most ismertetésre kerülő munka is, amely a 955-ben lezajlott augsburgi csatával foglalkozik. A magyar nép számára fordulópontnak számító eseményt mind a lengyel, mind a német történetírás *Lech-mezei csatá*ként említi. E könyv is a *Lech mezeje 955* címet kapta, s elsősorban a lengyel olvasóközönség számára készült, mégis számot tarthat a magyarok érdeklődésére, hiszen kiderül belőle, hogyan látják a lengyelek a magyar kalandozások időszakát.

Az ismeretterjesztő mű az egyébként is igen olvasott *Historyczne Bitwy* (Történelmi Csaták) című kiadványsorozatban jelent meg a varsói Bellona Kiadónál mintegy 30 000 példányban, ami igen magas szám Lengyelországban. A sorozathoz tartozó könyveket elsősorban történelemrajongók forgatják, nem pedig hivatásos történészek, jóllehet ez utóbbiak között is akadnak olvasók. A szerzőnek ez idáig főként tudományos népszerűsítő munkái vannak, így például ugyanebben a sorozatban több más kiadvány is az ő tollából származik (a crotonei csatáról [*Crotone 982*, Varsó 2015] és az elbai szláv felkelésről [*Połabie 983*, Varsó 2015]). Robert F. Barkowski jelentősebb művei közül érdemes kiemelni a *Die Ottonen und das Konzept eines vereinten Europa* (Az Ottók és egy egységes Európa gondolata. Berlin 2014) vagy a *Tajemnice początków państwa polskiego – 966* (A lengyel állam kezdetének titkai – 966. Varsó 2016) című könyveket, tehát Barkowski leginkább az I. Ottó-korabeli Németország történelmével foglalkozik.

Írásomban főként azt vizsgálom, hogy vajon mennyire mondható hitelesnek az a tudás, amelyet a szerző ezzel a munkájával a magyar történetíráshoz igen korlátozottan hozzáférő lengyel olvasók felé továbbít. Valójában nem azt szándékozom értékelni, mennyire lehet hasznos e szóban forgó munka a magyar történészek számára, hanem azt, mit tudhat egy átlagos, történelmen iránt érdeklődő lengyel ember a magyar történelem kezdeti időszakáról.

Tekintettel a szerző kutatási körére és beállítottságára, a német szemléletmód az egész könyvet áthatja, s szinte kizárólag a németek nézőpontjából vizsgálja a 10. század történelmét. Ennélfogva természetes az is, hogy főként a német kutatók nézeteire hivatkozik, ami a

könyv bibliográfiájának vizsgálatánál is teljesen egyértelműen látszik. Az 56 tételből mindössze nyolc származik nem német szerzőtől (két lengyel és hat magyar), s az idézett művek közül érdekes módon egyik sem foglalkozik részletesebben az augsburgi csatával, sem pedig a honfoglalással és a kalandozásokkal. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a német történészek munkái nem értékesek, mégis a téma kutatása nagy hátrányt szenvedhet, ha a német–magyar tárgykört csakis a német irodalom alapján elemzik. (Mindemellett megkérdőjelezhetővé teszi a szerző nézeteinek, megállapításainak elfogulatlanságát.)

Magyarország 896 és 955 közötti történelmének esetében azonban bizonyos mértékben érthető a német történetírásra való összpontosítás. A magyarok rablóhadjáratairól szóló hiteles adatok túlnyomó többségét ugyanis középkori német forrásokból ismerjük, melyeket kis mértékben még itáliai, francia és bizánci források is kiegészítenek. Robert F. Barkowski művéből azonban a lengyel olvasók csak töredékes képhez jutnak a kalandozásokat illetően, mivel a források és a szakirodalom felhasználásával csakis az egyik fél nézőpontját mutatja be, ez esetben azt, ami magyar szemszögből kétségkívül kedvezőtlenebb.

Az esemény erőteljes és egyoldalú német szemszögből való bemutatása ellenére a kiadvány mégis jelentős értékkel bír. Mindeztől függetlenül a témában lengyel nyelven alig jelent meg ismeretterjesztő mű. Legutóbb Stanisław A. Sroka műve látott napvilágot, mely a magyarok történelmével foglalkozik a kezdetektől egészen 1196-ig, vagyis III. Béla haláláig (*Sroka Stanisław Andrzej: Węgry. Poznań 2015*). Míg Robert F. Barkowski főleg a német történészek kiadványaira alapoz, Sroka magyar szemszögből tekint a szóban forgó tárgykörre. Érdemes tehát mindkettőt elolvasni, különösen azért is, mert e kettőn kívül csak *Idzi Panic: Początki Węgier [Magyarország kezdete] (Cieszyn 1995)* című könyve érinti részletesen a kérdést.

A kötet szerkezete alapján véve követi az egész kiadványsorozatra jellemző felépítést, nyelvezete különösen könnyen érthető. A szerző időrendi sorrendben mutatja be Magyarország történeti eseményeit, kezdve az őstörténettel – köztük a magyarok eredetére vonatkozó elméletekkel –, majd a nyugat felé történő vándorlás következik, a Pannóniában történő letelepedés s annak körülményei. Különös részletességgel leírja a rablóhadjáratokat, jöhetnek csak a nyugatra fekvő államokba (Németországra, Itáliára, Franciaországra stb.) irányulókat, s teljesen figyelmen kívül hagyja a déli hadjáratokat (Bulgária és a Bizánci Birodalom). Arról sem tesz említést, hogy az augsburgi csata a kalandozásoknak nem az utolsó fejezete volt, és hogy még 955 után is sor került bulgáriai és bizánci magyar portyázásokra. Ez a német nézőpont érvényesülésének legvilágosabb jele, ugyanis – a források alapján – éppen a német történészek hangoztatják, hogy a Lech mezei ütközet olyan nagy győzelmet jelentett a németek és egyúttal olyan hatalmas vereséget a magyarok számára, hogy ez utóbbiak már nem voltak képesek addigi politikájukat folytatni, s kényszerűen lemondtak a vándor életmódjukról. Ez az elmélet azonban csupán hiedelem, mely elterjedt az egész európai történetírásban – beleértve a lengyelt is. Nem segíti elő e hamis nézet megváltoztatását, hogy a magyar kutatók munkáihoz idegen nyelven nem könnyű hozzáférni.

Mindent egybevetve elmondható, hogy a könyv összegző jellegű, mely történészek kutatásainak eredményeit gyűjti egybe. Szerkesztését és kiadását különös gondosság jellemzi, csakúgy, mint a *Historyczne Bitwy* könyvsorozat többi kiadványát. Kijelenthetjük, hogy e könyv megjelenése minden Magyarország történelmével foglalkozó történész számára jelentős esemény, ugyanis eddig homályban tapogatózott az, aki a lengyel történeti irodalomban részletesebb írásokat keresett e konkrét kérdéskörrel. A választott téma, annak szakmai megközelítése és a kötet kiváló szerkesztése révén kedvező fogadtatásra találhat mind a történészek, mind a múlt iránt érdeklődő laikusok körében. A lengyeleknek így jelentősen nőhet a tudása és tájékozottsága a 955-ös Lech-mezei csatáról.

Adam Lubocki

Magyarra fordította: *Fodor Áron Szabolcs*

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

Géra Eleonóra PhD, egyetemi docens

ELTE BTK Történeti Intézet, Budapest

Jakab Réka PhD, főlevéltáros

MNL Veszprém Megyei Levéltára, Veszprém

Kökényesi Zsolt PhD, tudományos munkatárs

ELTE BTK Történeti Intézet, Budapest

Krász Lilla PhD, egyetemi adjunktus

ELTE BTK Történeti Intézet, Budapest

László Andor történelemtanár

TSZC Mikes Kelemen Felnőtt és Ifjúsági Gimnáziuma,
Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája, Tatabánya

Lengyel Tünde PhD, tudományos főmunkatárs

Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava

Adam Lubocki PhD-hallgató

Uniwersytet Gdański, Gdańsk

Mitrovits Miklós PhD, tudományos kutató

MTA Történettudományi Intézet, Budapest

Peterecz Zoltán PhD, főiskolai docens

EKE BMK Anglisztikai és Amerikanisztikai Intézet, Eger

Püski Levente az MTA doktora, egyetemi tanár

DE BTK Történelmi Intézet, Debrecen

Ribi András doktorjelölt

ELTE BTK Történettudományi Doktori Iskola, Budapest

Sebők Richárd PhD-hallgató

ELTE BTK Társadalom- és gazdaságtörténeti Doktori Program,
Budapest

Toma Katalin PhD, főlevéltáros

Budapest Főváros Levéltára, Budapest

Ugrai János PhD, egyetemi docens

EKE BTK Neveléstudományi Intézet, Eger

Uhrin Dorottya tudományos segédmunkatárs

ELTE BTK Történeti Intézet, Budapest

Várkonyi Gábor PhD, egyetemi docens

ELTE BTK Történeti Intézet, Budapest

E szám írásai a szerzők jóváhagyásával
megjelennek a Századok internetes felületén és adatbázisában.

CONTENTS

MEDIA, SPACES AND RITUALS IN THE 16TH–18TH CENTURIES: FEMALE COMMUNICATIONS

- Tünde Lengyel*: A Case Study of Female Literacy in the Early Modern Era.
Expectations, Possibilities, Limits 235
- Gábor Várkonyi*: Marriage and the Public Sphere in Seventeenth-Century Hungary –
An Analysis of Social Space251
- Eleonóra Géra*: Women from Buda in front of the Authorities in the early
Eighteenth Century 265
- Lilla Krász*: The Structures of Female Communication in the Transformation
of the Institution of Midwifery in the Eighteenth Century.
Reprimand and Resistance, Persuasion and Cooperation..... 291

ARTICLES

- András Ribi*: The Activities of the Chapter and the Hospitaller Convent of
(Székes)Fehérvár in Practice..... 313
- Réka Jakab*: The Neumanns of Pápa. On Researching Family Careers
in the Nineteenth Century 339
- Levente Püski*: Endgame and Beginning. The Party Structure of the First National
Assembly in the First Half of 1922 379
- Miklós Mitrovits*: Polish Influence on the Activities of the Hungarian Democratic
Opposition, 1980–1981 403

CHRONICLE

- Topotheque. The Participation of Local Communities in the Preservation and Sharing
of Private Documents (*Katalin Toma*)429

BOOK REVIEWS

Marie-Madeleine de Cevins – Olivier Marin (szerk.): Les saints et leur culte en Europe centrale au Moyen Age (XIe-début du XVIe siècle) (<i>Dorottya Ubrin</i>).....	437
Szijártó M. István (szerk.): Az indigenák (<i>Richárd Sebök</i>).....	440
<i>Barbara Stollberg-Rilinger</i> : Maria Theresia. Die Kaiserin in ihrer Zeit. Eine Biographie (<i>Zsolt Kökényesi</i>).....	443
<i>Kovács I. Gábor</i> : Sárospatak erőterében. A tiszáninneni származású református egyetemi tanárok életrajzi adattára és életútleírása (<i>János Ugrai</i>).....	446
<i>Zsolt Nagy</i> : Great Expectations and Interwar Realities. Hungarian Cultural Diplomacy, 1918–1941 (<i>Zoltán Peterecz</i>).....	449
<i>Monostori Imre</i> : Szekfű Gyula a változó időben. Életmű – fogadtatás – utókor, 1913–2016 (<i>Andor László</i>).....	452
<i>Robert F. Barkowski</i> : Lechowe Pole 955 (<i>Adam Lubocki</i>).....	455
AUTHORS OF THIS ISSUE	457